

بررسی تطبیقی قوانین اصلی مدیریت شهری کلان شهرهای جهان

نویسنده: پژوهشکده حقوق شهر دانش

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور :	بررسی تطبیقی قوانین اصلی مدیریت شهری کلان‌شهرهای جهان/نویسنده پژوهشکده حقوق شهر دانش.
مشخصات نشر :	تهران: شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، انتشارات، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری :	۲۷۵ ص.
فروست :	مطالعات تهران.
شابک :	۲-۲۶-۵۲۵۶-۶۲۲-۹۷۸-۲۴۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی :	فینبا
یادداشت :	کتابنامه.
موضوع :	کلان‌شهرها -- طرح و برنامه‌ریزی Megacities - Design شهرداری -- قوانین و مقررات Municipal corporations حقوق تطبیقی Comparative law
شناسه افزوده :	موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، پژوهشکده حقوق
شناسه افزوده :	شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، انتشارات
رده بندی کنگره :	HT۱۶۶
رده بندی دیویی :	۳۰۷/۱۳۱۶
شماره کتابشناسی ملی :	۰۵۰۲۰
اطلاعات رگورد کتابشناسی :	۰۵

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

بررسی تطبیقی قوانین اصلی مدیریت شهری کلان‌شهرهای جهان
نویسنده: پژوهشکده حقوق شهر دانش
ویراستاری، صفحه‌آرایی و طراحی جلد: موسسه فرهنگی هنری نگاه نو تهران
نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
بها: ۱.۰۰۰.۰۰۰ ریال
ناشر: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران
شابک: ۲-۲۶-۵۲۵۶-۶۲۲-۹۷۸
کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، ابتدای خیابان خیام شمالی، روبروی درب مترو ایستگاه امام خمینی، ساختمان شماره ۲ شهرداری تهران
کدپستی: ۱۹۶۴۳۵۶۱۱ تلفن: ۲۲۳۹۲۰۸۲
info@rpc.tehran.ir rpc.tehran.ir

۷	سخن نخست
۹	مقدمه مجری
۱۳	بخش اول: کلیات
۱۵	فصل اول: مفاهیم و مبانی
۱۶	۱-۱- شهر چیست؟
۱۷	۲-۱- کلان شهر چیست؟
۱۹	۱-۲-۱- انواع شهرها و کلان شهرها
۲۲	۲-۲-۱- مدیریت شهری چیست؟
۲۳	۳-۲-۱- مفهوم توسعه پایدار شهری
۲۴	۴-۲-۱- شاخص‌های ارزیابی مدیریت شهری
۳۰	۵-۲-۱- مفهوم قانون مادر
۳۳	بخش دوم: نظام‌های منتخب مدیریت شهری
۳۵	فصل اول: الگویی پیشرو در تأمین کیفیت زندگی
۳۵	۱-۱-۲- کلان شهر لندن
۳۶	۲-۱-۲- قانون مادر مدیریت کلان شهر لندن
۳۶	۳-۱-۲- سنجش قانون کلان شهر لندن بر اساس مؤلفه‌ها
۵۷	۴-۱-۲- کلان شهر زوریخ
۶۸	۵-۱-۲- کلان شهر وین
۸۵	فصل دوم: نظام‌های منتخب مدیریت شهری (۲): الگویی جهانی
۸۵	۱-۲-۲- کلان شهر نیویورک
۹۳	۲-۲-۲- کلان شهر تورنتو

۱۱۱	۳-۲-۲- کلان شهر اوکلند
۱۲۹	فصل سوم: نظام‌های منتخب مدیریت شهری (۳): الگویی مقتدر و پیشرو
۱۲۹	۱-۳-۲- کلان شهر یکن
۱۴۷	۲-۳-۲- کلان شهر توکیو (ژاپن)
۱۶۲	۳-۳-۲- کلان شهر دبی
۱۷۰	۴-۳-۲- کلان شهر استانبول
۱۸۳	بخش سوم: چالش‌ها و چشم‌اندازهای مدیریت کلانشهر تهران
۱۸۵	فصل اول: چالش‌ها و آسیب‌ها
۱۸۶	۱-۱-۳- الگو و ساختار مدیریت و حکمروایی شهری
۱۸۸	۲-۱-۳- شهرسازی و توسعه شهری
۱۹۲	۳-۱-۳- حمل و نقل و ترافیک
۱۹۴	۴-۱-۳- تأمین مالی شهری
۲۰۰	۵-۱-۳- محیط‌زیست شهری
۲۰۲	۶-۱-۳- خدمات شهری
۲۰۳	۷-۱-۳- فرهنگی و اجتماعی
۲۰۵	۸-۱-۳- اقتصاد و کسب‌وکار شهری
۲۰۷	۹-۱-۳- پاسخگویی، مشارکت و شفافیت
۲۱۳	فصل دوم: چالش‌ها و چشم‌اندازهای مدیریت کلان شهر تهران
۲۱۳	۱-۲-۳- قانون جامع مدیریت شهری
۲۱۴	۲-۲-۳- ساختار و تشکیلات مدیریت شهری
۲۱۷	۳-۲-۳- شهرسازی و توسعه شهری
۲۱۸	۴-۲-۳- تأمین مالی شهری
۲۲۶	۵-۲-۳- مدیریت حمل و نقل و ترافیک شهری
۲۲۹	۶-۲-۳- محیط‌زیست شهری
۲۳۱	۷-۲-۳- خدمات شهری
۲۳۲	۸-۲-۳- اقدامات فرهنگی و اجتماعی
۲۳۳	۹-۲-۳- اقتصاد و کسب‌وکار شهری
۲۳۵	۱۰-۲-۳- مشارکت و پاسخگویی
۲۳۹	بخش چهارم: نتیجه و پیشنهادهای
۲۵۵	ضمائم
۲۶۵	منابع فارسی
۲۷۱	منابع خارجی

شهر تهران به‌عنوان یکی از شهرهای مهم و مطرح در جهان اسلام نقشی کلیدی در حیات اداری و اقتصادی کشور ایران دارد و در عین حال دارای ظرفیت‌های لازم به‌منظور نقش‌آفرینی به‌عنوان یک شهر پیشرو و الگو در جهان اسلام است. همچنان که از لحاظ تاریخی، در عصر طلایی تمدن اسلامی، شهرهای بزرگ جهان اسلام کانون‌های فرهنگی، علمی، نشر و توسعه اسلام و ارزش‌های معنوی و در عین حال قلب‌های تپنده اقتصادی و تجاری ممالک اسلامی بوده و نام آنها در ادبیات آن زمان کاملاً شناخته شده و در آثار نویسندگان شرق و غرب یاد شده بودند، در حال حاضر نیز بی‌گمان نقش شهرها نقشی تعیین‌کننده و راهبردی در نقشه راه بازسازی تمدن اسلامی است.

اهمیت مدیریت شهری شهر تهران در روند حرکت از وضعیت موجود و تبدیل به الگوی مطلوب جهان اسلام برجستگی می‌یابد و به فعلیت رساندن ظرفیت‌ها در این گذار بدون یک الگوی مطلوب و بهینه مدیریت شهری ممکن و میسر نیست. این الگو باید چنان باشد که اولاً؛ ریشه در معارف اسلامی و انسانی گذشته تاریخ و فرهنگ ایران اسلامی داشته باشد و ثانیاً؛ از جدیدترین دستاوردها و تجارب و الگوهای مفید و سازنده بهره‌بردار و مطالعات تطبیقی در گستره مدیریت شهری نقشی مهم در این زمینه ایفا می‌کنند.

قوانین مدیریت شهری مجموعه‌هایی هستند که در آنها فرآیندها و الگوهای مدیریت شهری در قالبی آمره صورت‌بندی می‌شوند و توسط مجریان به اجرا درمی‌آیند؛ بنابراین بیره نیست اگر گفته شود که این قوانین مادر، عصاره و چکیده الگوهای مدیریت شهری هستند و مطالعه آنها به معنای ورود در قلمرو اصلی‌ترین مضامین و مفاهیم و تجارب هر نظام مدیریت شهری است.

۸ بررسی تطبیقی قوانین اصلی مدیریت شهری کلان‌شهرهای جهان

کتاب حاضر که محصول پژوهشی در قوانین و مقررات ده شهر و کلان‌شهر بزرگ جهان است به‌نوبه خود گامی است در جهت آشنایی با دیگر الگوهای مدیریت شهری و البته بهره‌برداری از دستاوردها و تجارب ارزنده و آموزنده آنها. بدون تردید مدیریت شهری شهر تهران نیازمند یک سند جامع و قابل اتکای مدیریتی است و در مسیر تدوین چنین سندی استفاده از یافته‌ها و نتایج چنین پژوهش‌هایی می‌تواند راهگشا باشد؛ به شرط آنکه مغایر با باورداشتهای مذهبی و ملی جامعه ایران نباشند. در حقیقت چنین سندی می‌تواند نمایانگر پیوند میان آموزه‌های دینی و اسلامی و فرهنگ ایرانی از یک‌سو و تجارب حاصل از موفق‌ترین و سازنده‌ترین الگوهای مدیریت شهری جهان باشد و در چنین مسیری امید می‌رود که چنین کتاب‌هایی بتوانند برای مجریان و سیاست‌گذاران مفید و مؤثر واقع گردند.

عطاءاله رفیعی آتانی

مشاور شهردار و رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

www.ketab.ir

سنگ بنا و بنیان در اداره هر سازمان قوانین و مقرراتی است که با درک نیازها و مصالح و بر مبنای واقعیات و با نگاهی باز و آینده از طرف مرجع ذیصلاح تدوین و وضع شده باشند. باتوجه به اینکه تعریف و تعیین دقیق صلاحیت‌ها و تکالیف اصولاً جوهر مقوم مفهوم قانونمندی و قانون‌مداری است، قوانین مدیریت با در نظر گرفتن حدود صلاحیت‌ها و تکالیف مدیران شهری و شهروندان را مشخص می‌کنند. مسیر خدمات‌رسانی عمومی را در عرصه‌های مختلف تعیین می‌کنند و به روشنی نشان می‌دهند که در حوزه مدیریت و خدمات شهری چند بخش باید وجود داشته باشد، تعریف و کار ویژه هر بخش چیست و هر یک از این بخش‌ها در خدمات‌رسانی عمومی به چه میزان است.

اصولاً از منظر حقوقی قانون محوری‌ترین مفهوم در توسعه و تحول شهر است؛ اما این قانون می‌بایست دارای چه ویژگی‌هایی باشد که مبنای توسعه و تحول شهر گردد؟ پاسخ به این پرسش علاوه بر ارجاع به عمومات قانونگذاری، ضرورت مطالعه در قوانین و مقررات پیشرو در زمینه مدیریت شهری را پیش می‌کشد. براین اساس، شهر تهران به‌عنوان یکی از کلان‌شهرهای مطرح جهان اسلام در مسیر تبدیل شدن به الگوی جهان اسلام در زمینه مدیریت شهری علاوه بر مطالعه و اخذ و اقتباس از موارد اسلامی و ایرانی، بی‌تردید می‌بایست نیم‌نگاهی نیز به تجربیات مثبت و سازنده سایر شهرها و کلان‌شهرهای پیشروی جهان داشته باشد. مطالعه در قوانین و مقررات پیشروی مدیریت شهری این امکان را فراهم می‌آورد که با مؤلفه‌های برساننده

این قوانین آشنا شویم و با توجه به غلبه گفتمان مدرن قانون‌مداری در بابیم سهم این قوانین در توسعه و تحول شهرها و کلان‌شهرها چه میزان است.

بر این مبنای این پژوهش به مطالعه در قوانین و مقررات اصلی (مادر) مدیریت شهری ده شهر کلان‌شهر پیشروی جهان پرداخته شده است. این شهرها و کلان‌شهرها عبارتند از لندن، زوریخ، نیویورک، تورنتو، اوکلند، وین، پکن، توکیو، دوی و استانبول. در این پژوهش علاوه بر آشنایی اجمالی با نظام سیاسی و حقوقی کشورهایی که این شهرها در قلمرو آنها قرار گرفته‌اند، قوانین و مقررات مادر شهری هر یک از این شهرها ذیل نه محور و مؤلفه مورد بررسی قرار گرفته و گزارشی از هر مؤلفه بر مبنای مفاد این قوانین و مقررات ارائه شده است. این مؤلفه‌ها عبارتند از:

۱. الگو و اختار مدیریت و حکمروایی شهری؛

۲. شهرسازی و توسعه شهری؛

۳. حمل و نقل ترافیک؛

۴. تأمین مالی شهری؛

۵. خدمات شهری؛

۶. فرهنگی - اجتماعی؛

۷. اقتصاد و کسب و کارهای شهری؛

۸. محیط زیست شهری؛

۹. پاسخگویی، مشارکت، شفافیت.

پژوهش حاضر پژوهشی اولاً حقوقی است. بی‌تردید این گام نخست که بیشتر تلاشی اکتشافی است، البته گامی است کوچک در زمینه شناخت نظام‌های حقوقی مدیریت شهری. اهمیت این کار به‌ویژه از آن روست که راه را برای مطالعات و پژوهش‌های گسترده‌تر و عمیق‌تر در حوزه مطالعات حقوق مدیریت شهری تطبیقی باز و هموار می‌کند. ضرورت مطالعات تطبیقی بر صاحب‌نظران پوشیده نیست. یافته‌های حاصل از مطالعات تطبیقی به ما کمک می‌کنند تا به شناختی عمیق‌تر از خود دست یابیم. نقاط ضعف و قوت خود را شناسایی کنیم و از تجارب مفید و آموزنده سایر شهرها و کلان‌شهرها در اداره هر چه شایسته‌تر شهر تهران بهره ببریم.

حوزه حقوق شهری حوزه‌ای است که در کشور ما به نسبت سایر حوزه‌های حقوقی کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ اما اقبال فزاینده جامعه حقوقی به مسائل آن در سال‌های اخیر موجب شده است که این حوزه به تدریج از وضعیت غفلت و عدم توجه خارج شود. حجم

کتاب‌ها و مقالات منتشره در سال‌های اخیر در حوزه حقوق شهری نشان می‌دهد که جامعه حقوقی به اهمیت و ضرورت این حوزه مهم حقوقی که تأثیری هر روزه بر کار و زندگی شهروندان و شهرنشینان دارد، آگاه شده است. البته در زمینه این گرایش عمومی به مسائل و مباحث حقوق شهری نقش نهادهای متولی را نباید نادیده گرفت. به بیان دیگر تحقق این امر مهم بدون توجه نهادهای متولی در این زمینه ممکن نبوده و نیست. همین توجه و دغدغه بوده است که مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران را به‌عنوان بازوی فکری شهرداری تهران به حمایت از چنین پژوهش‌هایی برانگیخته است که در جای خود سزاوار سپاس و قدردانی است. و در خاتمه آنکه شهر ملتقایی است که در آن تاریخ و تمدن و جغرافیا و فرهنگ و دانش بشری به هم می‌رسند و در هم می‌آمیزند و به‌راستی آیا کجا می‌توان تمامیت روحیات و تمدن و فرهنگ یک جامعه را به سوی ملموس، عینی و انضمامی به تماشا نشست مگر در آینه شهر؟

شهرشکده حقوق شهر دانش